

от тях самите. До това се стига и⁹⁶ защото, постъпвайки в училища с деца само от ромски произход, учителите попадат в ситуация, качествено различна от предишния им опит или от очакванията им за учителска работа, ако са нямали предишен опит. Базовото допускане е следното: за мнозинството от българите завършването на средно образование е социален императив с функцията и на инициация, а за мнозинството от ромите – не. Етническите българчета не стоят пред избора дали да завършат средно образование – да не завърши за едно дете и семейството му би било пълен провал, водещ до маргинализация за детето. Не че децата от ромски произход съвсем сами избират дали да завършат или не – просто за тях възможността да не завършат е съвсем реална и приета в общността. Следователно в едно училище с деца само от български произход между учителите и учениците действа негласен консенсус – учениците ходят на училище и учат, защото така трябва⁹⁷ и така учителите разполагат с властови ресурс и могат да упражняват принуда върху учениците, доколкото от учителите зависи завършването на същите. Мнозинството учители в училища с деца само от ромски произход са етнически българи, които и като учители, и като ученици са били част от този консенсус. Сиреч от житейския си опит и от практиката си учителите по подразбиране очакват, че децата следва да им се подчиняват, защото са зависими – за успех, за преминаване в по-горен клас и за завършване на училище. Водещата хипотеза, която ще се опитам да докажа в този текст, е, че **в сегрегираните училища такъв консенсус няма – децата съвсем не се чувстват зависими от учителите си, а от своя страна учителите нямат на разположение (и засега не генерират) поне толкова мощна алтернативна принуда, с която да контролират децата.** Ако тези разсъждения се свържат с данните от интервютата, продължението е следното: опитите на учителите да

⁹⁶ „И“, тъй като може да има и други фактори като личността на отделните учители, желанието им за работа, различни методи и пр.

⁹⁷ Използвам именно „трябва“, защото никак не е ясно дали учениците от български произход действително „искат“ или „имат желание“ да учат, но те „щат не щат“ учат и завършват.